

Kriittisyys ja Jumalan sanallinen ilmoitus

Nykyään on tavallista kohdata väite, jonka mukaan kriittinen ajattelu ei sovi yhteen sen kanssa, että ihminen uskoo joitakin käsityksiä tosiksi Jumalan sanallisen ilmoituksen perusteella. Valistuksesta peräisin olevan käsityksen mukaan kriittinen ajattelu edellyttää ajattelijan autonomiaa, sitä, että ei turvaudu mihinkään muihin auktoriteetteihin kuin itse järkeen. Tältä pohjalta pidetään epäkriittisenä muodostaa uskomuksiaan jonkin muun kuin järjen auktoriteetin pohjalta. Kaikkein vähiten pidetään kriittisesti perusteltuna muodostaa uskomuksia jonkin sellaisen tekstikokoelman auktoriteetilla, jota pidetään Jumalan sanallisena ilmoituksena.

Käsitteellisiä sekaannuksia

Ensinnäkin on huomattava, että tässä valistuksen käsityksessä ei tehdä käsitteellistä eroa sen välillä, että jotakin tekstikokoelmaa pidetään Jumalan sanallisena ilmoituksena, vaikka se ei todellisuudessa olekaan sitä, tai että sitä pidetään ja se todella on Jumalan ilmoitus. Toiseksi ei tehdä käsitteellistä erotusta sen välillä, että jotakin tekstikokoelmaa pidetään Jumalan ilmoituksena tiedollisesti oikeutetulla tavalla, tai että sitä pidetään Jumalan ilmoituksena tavalla, joka ei ole tiedollisesti

oikeutettu. Yleensä taustalla on agnostinen oletus, että emme voi tietää millään kriittisesti perustellulla tavalla, että jokin tekstikokoelma todella on Jumalan ilmoitus. Taustalla on yleensä vielä pidemmälle menevä ateistinen oletus, että mikään tekstikokoelma ei itse asiassa voi olla Jumalan ilmoitus, koska Jumalaa ei ole olemassa. Kumpikaan näistä oletuksista ei ole välttämättä tosi.

Jos Jumala on olemassa, silloin on tietysti loogisesti täysin mahdollista, että hän ilmoittaa itsensä ihmisille jonkin tekstikokoelman välityksellä. Tällöin on myös täysin mahdollista, että ihminen voi tiedollisesti oikeutetulla tavalla pitää jotakin tällaista tekstikokoelmaa Jumalan ilmoituksena. Jos ihminen pitää tiedollisesti oikeutetulla tavalla jotakin tekstikokoelmaa Jumalan ilmoituksena ja jos kyseinen tekstikokoelma itse asiassa todella on Jumalan ilmoitus, silloin kyseinen ihminen tietää tuon tekstikokoelman olevan Jumalan ilmoitus. Ja jos kyseinen ihminen tietää jonkin tekstikokoelman olevan kaikkietävän ja täydellisen hyvän persoonan ilmoitus, silloin olisi hyvin epäkriittistä olla uskomatta kyseisen tekstikokoelman välittämiin uskomuksiin. Niinpä on loogisesti mahdollista, että ihminen pitää tällaista tekstikokoelmaa tiedollisena auktoriteettinaan kriittisesti perustellulla tavalla.

Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden professori Tapio Puolimatka piti syyskuussa STI:ssä seminaarin Voiko raamattukritiikkiin luottaa. Kuva: Tomas Garaisi

Usko Jumalan sanalliseen ilmoitukseen

Mikä sitten voisi muodostaa tiedollisen oikeutuksen uskomukselle, että jokin tekstikokoelma itse asiassa on Jumalan ilmoitus? Ensinnäkin on todettava, että tiedollinen oikeutus ei välttämättä vaadi käsityksen todistamista tai argumentatiivista perustelua. Riittää, että ihmisen tiedolliset valmiudet toimivat moitteettomasti niille sopivassa ympäristössä ja että ihminen on niiden välityksellä kosketuksissa todellisuuteen tavalla, joka oikeuttaa kyseisen uskomuksen. Esimerkiksi usko kristinuskon totuuksiin Uuden testamentin todistuksen pohjalta voi olla tiedollisesti perusteltua sikäli kuin usko on syntynyt tilanteessa, jossa tiedolliset valmiudet toimivat luotettavasti niin, että uskova pääsee aidosti kosketuksiin todellisuuden kanssa tavalla, joka oikeuttaa kyseisen uskomuksen, vaikka hän ei pystyisikään esittämään käsitteellistä argumenttia uskonsa puolustukseksi.

Jos ihminen on luotettavasti toimivien tiedollisten valmiuksiensa välityksellä kosketuksissa Jumalan todellisuuteen, joka vakuuttaa kyseisten tekstikokoelmien aitouden, ihminen voi perustellusti uskoa niiden aitouteen. Ei tarvita käsitteellistä kykyä rakentaa asiaankuuluvaa argumenttia, riittää, että kyseinen henkilö on aidosti kosketuksissa Jumalan todellisuuteen. Hänen ei tarvitse tietää tietävänsä, riittää, että hän tietää. Aivan samalla tavalla ihminen voi tietää uivansa vedessä, vaikka hän ei pystyisikään teoreettisesti todistamaan tätä väitettään. Riittää, että hän todella ui ja on aistiensa välityksellä kosketuksissa kehoaan ympäröivään veteen.

Todistelun rajat

Argumentatiivisen todistuksen vaatimusta ei voida viedä johdonmukaisesti läpi, koska argumenttien täytyy lopulta nojautua johonkin ei-argumentatiiviseen todellisuuden kohtaamiseen, koska muuten joutuisimme loputtomaan todistelujen ketjuun. Toisin sanoen, argumentatiivisen todistuksen täytyy perustua joihinkin perususkomuksiin, jotka

ovat päteviä ja joiden tiedetään olevan päteviä, vaikka niiden pätevyyttä ei pystytäkään teoreettisesti todistamaan. Tietoisuuden ulkopuolisten esineiden tai muiden ihmisten olemassaoloakaan ei voida tiukassa mielessä todistaa.

Ongelmana valistuksen näkemyksessä on tietysti se, että ihminen ei pysty todistamaan edes järjen pätevyyttä. Ei ole mahdollista todistaa järjen pätevyyttä muuta kuin olettamalla sen pätevyys. Pelkän järjellisen ajattelun pohjalta ei ole mahdollista tietää, että tajunnan ulkopuolisia esineitä tai muita ihmisiä on olemassa. Kaikkea ei voi todistaa, vaan lopulta todistuksen on nojattava joihinkin sellaisiin käsityksiin, joita pidetään luotettavina ilman varsinaista järjellistä todistusta. Tavallisia esimerkkejä tällaisista perususkomuksista ovat aistihavainnot, muistitieto ja tietoisuus muiden ihmisten läsnäolosta. Tällöin herää kysymykseksi, mikä arvo on annettava sille, että jotkut ihmiset katsovat olevansa tietoisia Jumalan läsnäolosta. William P. Alston pohtii kysymystä monipuolisesti kirjassaan *Perceiving God*, ja päättyy käsitykseen, että kokemuksellinen tieto Jumalasta on analogista aistikokemuksen tiedon kanssa. Mikään tiedollinen käytäntö ei pysty tuottamaan ei kehällistä todistusta oman pätevyytensä puolesta, oli sitten kyseessä aistihavainnot, järjellinen päättely, moraalinen tai uskonnollinen tieto.

Kirjassaan *Warranted Christian Belief* Alvin Plantinga puolustaa näkemystä, jonka mukaan usko kristinuskon perustaviin totuuksiin on tiedollisesti oikeutettua. Jos otetaan vakavasti väite, että on olemassa kaikkitietävä ja täydellisen hyvä ääretön ja kaikkivaltias persoona, joka on ilmoittanut tahtonsa sanallisessa muodossa, niin on kriittisen ajattelun vastaista elää siitä välinpitämättömänä. Jumalan totuus lepää hänen oman ilmoituksensa varassa. Filosofisesti voimme osoittaa, että kristinuskon totuus on tiedollisesti taattu sanailmoituksen varassa ja että on rationaalista luottaa Jumalan ilmoitukseen Pyhän Hengen todistuksen perusteella.

Tapio Puolimatka